

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

FEATURES OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF SPECIALISTS IN THE TOURISM INDUSTRY

У статті розглядаються особливості підготовки та працевлаштування фахівців туристичної індустрії в Україні як основи для майбутнього ефективного розвитку туризму, який є пріоритетною галуззю національної економіки нашої держави. Проаналізовано основні критерії професійного та особистісного характеру, які вимагаються під час підготовки майбутніх кадрів: витримка, тактовність, незалежність, товарищівість, відповідальність, рівень самоконтролю, інтелект. Визначено основні вимоги до професійних якостей майбутніх фахівців та компоненти їх професійної підготовки. Наведено статистичні дані зайнятого населення в туристичній індустрії в різних регіонах України. Досліджено особливості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах деяких європейських країн. Наведено приклади деяких елементів закордонного досвіду щодо поліпшення здобуття практичних навичок студентами відповідних спеціальностей.

Ключові слова: туристична освіта, фахівці галузі туризму, професійна підготовка, туристична індустрія, туризм, спеціалісти, індустрія туризму.

В статті розглядаються особливості підготовки та працевлаштування фахівців туристичної індустрії в Україні як основи для майбутнього ефективного розвитку туризму, який є пріоритетною галуззю національної економіки нашої держави.

стов туристической индустрии в Украине как основа для будущего эффективного развития туризма, который является приоритетной отраслью национальной экономики государства. Проанализированы основные критерии профессионального и личностного характера, требующиеся при подготовке будущих кадров: выдержка, тактичность, независимость, общительность, ответственность, уровень самоконтроля, интеллект. Определены основные требования к профессиональным качествам будущих специалистов и компоненты их профессиональной подготовки. Приведены статистические данные занятого населения в туристической индустрии в разных регионах Украины. Исследованы особенности подготовки специалистов в высших учебных заведениях некоторых европейских стран. Приведены примеры некоторых элементов зарубежного опыта по улучшению получения практических навыков студентами соответствующих специальностей.

Ключевые слова: туристическое образование, специалисты отрасли туризма, профессиональная подготовка, туристическая индустрия, туризм, специалисты, индустрия туризма.

УДК 331

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct49-43>

Павленко В.С.

викладач кафедри туризму і готельно-ресторанного сервісу Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Pavlenko Victoria

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

The article considers the peculiarities of training and employment of specialists in the tourism industry in Ukraine as a basis for future effective development of tourism, which is a priority sector of the national economy of our country. The main criteria of professional and personal nature required in the training of future personnel such as: endurance, tact, independence, sociability, responsibility, level of self-control, intelligence are analyzed. The main requirements to the professional qualities of future specialists and the components of their professional training are determined. The statistical data of the employed population in the tourist industry in different regions of Ukraine are given. The author investigated the peculiarities of training specialists in higher educational institutions of some European countries. There are also examples of some elements of foreign experience in improving the acquisition of practical skills by students of relevant specialties. Socio-economic and political changes taking place in Ukraine create a situation in education when the organizational structure is renewed and changed. As a result, attention is being paid to the problem of professional training of the tourism industry at a qualitatively new level. Practical training in the field of vocational education is, on the one hand, part of vocational education, and on the other – practical activities. It is an integral part of the educational and professional training program. Such professional training can be provided provided that the qualification level of pedagogical staff is improved. The main task of professional training should be the quality of practical training of graduates at the educational and qualification levels "junior specialist", "bachelor", "master". The results of the study confirm the importance of practical training of future specialists in tourism. Students who successfully completed an internship and gained additional knowledge began to study the disciplines better. After monitoring the knowledge, we can conclude that after the internship, the quality of learning material increases significantly.

Key words: tourism education, tourism industry specialists, vocational training, tourism industry, tourism, specialists, tourism industry.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних тенденцій, постійний розвиток суспільства постійно висувають досить високі вимоги до організації та змісту процесу підготовки фахівців туристичної індустрії: швидкими темпами розвиваються комп'ютерні технології, з'являються нові професії, туристи стають усе більш обізнаними, а отже, більш вимогливими. Усе це дає змогу належно оцінити значення проблематики підготовки кадрів індустрії туризму для нинішнього періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості професійної підготовки кадрів туристичної індустрії детально розкривається в працях українських і закордонних учених, таких як В. Федорченко, М. Скрипник, Г. Цехмістрова,

Н. Фоменко, С. Байлик, М. Мальська, І. Войнарт, А. Богай І. Кубина та ін.

Аналізуючи наукові дослідження з організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, можна сказати, що технологія практичної підготовки студентів до кінця не вивчена. Виходячи із цього, постає проблема працевлаштування фахівців, які закінчили ВНЗ, але не мають достатньо практичних умінь у даній сфері.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз особливостей підготовки та працевлаштування кадрів туристичної індустрії, а також виявлення основних тенденцій розвитку сучасної системи освіти в туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка кадрового забезпечення в індустрії

туризму спочатку була пов'язана з підвищенням кваліфікаційного рівня працівників, але відсутність базової освіти не вирішувала кадрової проблеми.

Чисельність працівників туристських підприємств України становить близько 113,3 тис осіб, а з урахуванням інших галузей народного господарства (транспорт, торгівля, зв'язок тощо) туризм надає роботу 1,8–2 млн осіб [3].

Розвиток туризму в Україні як підґрунтя економіки держави сприяє необхідності створення галузевих систем підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, які б готували фахівців, котрі б могли бути конкурентоспроможними, працювати індивідуально і продуктивно.

У жодній галузі немає такої кількості працівників, які безпосередньо контактують із покупцями їхньої продукції, як у туризмі. Водночас туризм є однією з найбільш працезатратних галузей виробництва. Середній показник зайнятості в туризмі становить три працівники на 10 туристів. Середньооблікова кількість працівників туроператорів та турагентів дорівнює 23,5 тис осіб, що у 2,1 рази менше, ніж у 2003 р.

Слід зазначити, що рівень забезпечення засобами розміщення і кадрами по регіонах України не є однаковим. Серед областей виділяються такі туристичні центри, як Київ, Дніпро, Львів, Одеса, Харків, де зосереджено значну частину великих готелів та більшу частку працівників готельного господарства. Так, у 13 містах України сконцентровано понад 30% спеціалістів готельної справи.

Індустрія туризму стрімко розвивається і потребує висококваліфікованих працівників. Спеціальна фахова освіта здійснюється майже у 70 навчальних закладах України різного рівня акредитації.

Випускники вищих навчальних закладів можуть працювати в туристичних агенціях, гідами-перекладачами, інструкторами-методистами з туризму, інструкторами оздоровчо-спортивного туризму, організаторами туристичної та готельної діяльності, екскурсоводами, фахівцями з туристичної безпеки, консультантами візового центру, керівниками готелів, аніматорами, адміністраторами ресторанного комплексу.

Усе це можна розділити на п'ять основних напрямів підготовки фахівців:

- менеджери туризму та рекреації, які забезпечують розроблення туристично-рекреаційного, оздоровчо-розважального обслуговування турів та організацію обслуговування на туристичних маршрутах;
- фінансові менеджери (економісти), які забезпечують бізнес-планування та організацію комерційної й підприємницької діяльності в туристичних установах та фірмах;
- аніматори (фахівці з організації та розроблення програм спілкування та організації дозвілля, рекреаційно-оздоровчих та реабілітаційних заходів під час організації туристичної діяльності в окремих групах та установах);

- фахівці, які відповідають за розроблення та реалізацію спеціальних циклів туристично-рекреаційних занять (інструктори-методисти, гід-провідники, тренери тощо);

- фахівці з культурно-пізнавального туризму, екскурсійної та музейної справи [2].

Більшість науковців вважає, що під час підготовки фахівців туристичної галузі слід звертати увагу на два критерії: особистісний і професійний. До вимог особистісного характеру відносять порядність, тактовність, витримку, почуття гумору. Особливо потрібно звернути увагу на такі властивості характеру, як:

- товариськість – схильний кандидат до взаємодії вважає за краще працювати одному або, навпаки, легкий у спілкуванні, включається в активні групи;

- тривожність – даний показник говорить про те, наскільки людина чуттєва до страхів, тривожна;

- незалежність – людина легко поступається іншим, покірний, пасивний або домінуючий, наполегливий, здатний керувати;

- рівень самоконтролю – внутрішньо не дисциплінований, нехтує загальноприйнятими правилами, неухважний до людей або має тенденцію до сильного контролю своїх емоцій і загальної поведінки;

- інтелект – показник, за яким можна судити не лише про кругозір здобувача, а й про здатність до логічного мислення, навчання, швидкого сприйняття і здатності засвоювати новий матеріал. До критеріїв професійного характеру належать: комунікабельність, відповідальність, доброзичливість, культура поведінки та мовлення, знання деяких питань економіки та політики. Перелічені риси характеру дають змогу формувати мотивацію у виборі професії, тому вже на перших етапах професійної орієнтації потрібно виявляти людей, потенційно здатних до роботи у цій галузі [4].

Також, окрім навчального матеріалу, що надають ВНЗ, слід приділити увагу різним семінарам та тренінгам, які підвищують професійний рівень працівника. Це можуть бути тренінги:

- з особистого розвитку, які дають змогу розвинути пам'ять та увагу, лідерські якості, цілепокладання, стресостійкість. Головна мета тренінгу – розкрити потенціал учасників, зміцнити впевненість у своїх силах, мотивувати поведінкові стереотипи, націлити на нові досягнення;

- комунікативні тренінги, які розвивають індивідуальні ділові якості людини, вчать правильно планувати свій час, розставляти пріоритети під час вирішення завдань, вести переговори;

- спеціалізовані або професійні тренінги, які сприяють удосконаленню та розвитку професійної діяльності, вчать основам маркетингу, менеджменту, мистецтву продаж.

Опираючись на досвід підготовки фахівців туристичної сфери у європейських вищих навчальних закладах, можна виділити співвідношення викладання теоретичних курсів і проведення практичних занять, що формує конкурентоздатних фахівців.

Наприклад, навчальна програма за спеціальністю «Туризм» у Польщі включає 39 навчальних дисциплін протягом трьох навчальних років. За цей період студенти мають пройти практичну підготовку впродовж 15 навчальних тижнів.

Навчальний план за спеціальністю 242 «Туризм» у Сумському педагогічному університеті імені А.С. Макаренка передбачає близько 63 навчальних дисциплін і 18 навчальних тижнів навчальної практики. Таким чином, порівнюючи два навчальні заклади у різних країнах, можна зробити висновок, що європейська система підготовки кадрів лише за критерієм співвідношення часу більш збалансована.

Практична підготовка фахівців туризму, зокрема у Польщі, має свої особливості:

- студенти мають змогу висловити свої побажання та окреслити свої перспективи проходження практики згідно зі своїм індивідуальним планом підготовки. Виходячи із цього, практика стає об'єктом укладання педагогічного контракту між суб'єктами, а саме студентом, навчальним закладом і базою, де студент проходить практику. Дана практика оцінюється так, що до уваги береться різниця між завданнями, поставленими перед практикантом, які включені до програми, та рівнем реалізації цієї програми;

- під час підготовки до практики студентам дозволяється вносити зміни в основну програму практики, яка передбачена регламентом навчального закладу й зумовлена особливостями індивідуального плану проходження практики студентом, специфікою діяльності бази практики;

- за умови взаємної згоди навчального закладу і студента можливе введення інноваційних форм проходження практики, а саме: стажування за кордоном, практика, що передбачає часткове працевлаштування студента за його фаховим профілем. Це дає можливість практиканту безпосередньо включитися у професійну діяльність;

- студенти мають можливість повною мірою скористатися перевагами навчання, побудованого за принципом черговості в умовах професійного середовища [5, с. 58].

Дослідивши підготовку фахівців у вищих навчальних закладах Шотландії, можна сказати, що кожен студент спеціальності «Туризм» проходить практику на туристичній фірмі, яка триває шість місяців. Перед проходженням практики складається план практики, потім із боку навчального закладузначається куратор, який відповідає за правильність виконання даної програми. Також із боку туристичної фірмизначається відповідальний, який відповідає за навчання практиканта. Згідно з вимогами

навчального закладу, практика розділяється на два періоди. У перші два місяці практикант спостерігає за роботою на фірмі і знайомиться зі специфікою роботи. Під час другого періоду студент під керівництвом куратора виконує звичайні обов'язки працівника фірми, отримуючи за це винагороду. Після шести тижнів практики кожний студент має здати екзамен, який передбачений у програмі практики. Високий рівень підготовки фахівців у даній країні відбувається завдяки співпраці навчального закладу і туристичних фірм [1, с. 167].

Також слід звернути увагу на те, що проходження практики українськими студентами припадає на кінець весни – початок літа. Це період активності на туристичних фірмах, коли починається пік сезону. У зв'язку із цим фірми неохоче беруть практикантів, яких потрібно вчити і приділяти їм увагу. Із цього слідує, що період проходження практики слід перенести на міжсезоння. Цей період буде зручним і для студента, і для фірми, коли остання зможе приділити більше уваги практиканту, а практикант у більш зручній обстановці зможе навчатися.

Виходячи з вищесказаного, можна сказати, що специфіка відмінностей між навчальними планами вищих навчальних закладів європейських країн і відповідних освітніх установ України, які здійснюють підготовку фахівців у сфері туризму, зумовлена насамперед тим, що збалансований підхід між теоретичними і практичними курсами дасть змогу, як правило, вивільнити більше часу:

- для ефективнішого здійснення самого навчального процесу;

- для вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців;

- для акцентування на самостійній роботі самого студента та його індивідуальній співпраці безпосередньо з викладачем;

- для самовдосконалення останнього як в освітній, так і в науковій галузі.

Висновки з проведеного дослідження. Із кожним роком індустрія туризму розширюється, а це означає, що висококваліфікованих фахівців у цій сфері потрібно більше. Сьогодні в Україні освіта знаходиться на досить високому рівні, але існують деякі проблеми щодо проходження практичної підготовки. Вишам України потрібно більше взаємодіяти з туристичними фірмами, готелями, ресторанами, екскурсійними бюро. Усе це дасть змогу студентам здобути більше практичного досвіду, а підприємствам залучити до праці висококваліфікованих працівників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Байлик С.И. Гостиничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация. Киев : ВИРА-Р, 2001. С. 208

2. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.

3. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні. Київ : Вища школа, 2002. 195 с.

4. Педагогіка туризму / В.К. Федорченко та ін. Київ : Слово, 2004. 296 с.

5. Wojnar I., Bogaj A., Kubina I. Reforma systemu edukacji w Polsce wyzwania, szansę i zagrożenia. Strategie reform oświatowych w Polsce na tle porównawczym. Warszawa : Komitet Prognoz «Polska 2000 Prus». Elipsa, 1999. S. 39–66.

REFERENCES:

1. Baylik S.I. (2001) Gostinichnoe khozyaistvo. Problemy, perspektivy, sertifikatsiya [Hotel manage-

ment. Problems, prospects, management, certification]. Kyiv: VIRA-R. (in Ukrainian)

2. Malska M.P. (2004) Osnovy turystychnoho biznesu [Fundamentals of tourism business]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)

3. Fedorchenko V.K., Dorova T.A. (2002) Istoriia turyzmu v Ukraini [History of tourism in Ukraine]. Kyiv: Higher school. (in Ukrainian)

4. Fedorchenko V.K., Fomenko N.A., Skrypnyk M.I., Tskhmistrova H.S. (2004) Pedanohika tyryzmy [Pedagogy of tourism]. Kyiv: Publishing House "Word". (in Ukrainian)

5. Wojnar I., Bogaj A., Kubina I. Reforma systemu edukacji w Polsce wyzwania, szansę i zagrożenia. Strategie reform oświatowych w Polsce na tle porównawczym. Warsaw: Komitet Prognoz «Polska 2000 Prus». Elipsa, 1999. Pp. 39–66.